

Ανθρωποι και κτήνη

► Του **ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΝΥΦΑΝΤΑΚΗ**

Η ΕΚΠΛΗΞΗ όταν ανοίγει κανείς το «Δόντι του καρχαρία» της Ελενας Ακανθιάς είναι άμεσο. Το βιβλίο δεν ξεκινάει με αφήγηση αλλά με μια σύσταση προς τον αναγνώστη: Να διαβάσει τις 11.778 λέξεις του βιβλίου χωρίς ενδιάμεση διακοπή, όπως γράφτηκαν μέσα σε μια νύχτα από τη συγγραφέα. Υπολογίζει, μάλιστα, και τον απαιτούμενο χρόνο σε 47 λεπτά με μέση ταχύτητα ανάγνωσης. Το αίτημα δεν είναι δύσκολο να ικανοποιηθεί, αφού το βιβλίο γραπώνει τον αναγνώστη στο σύμπαν του και δεν τον αφήνει να το εγκαταλείψει μέχρι την τελευταία σελίδα.

Το βιβλίο αποτελείται από έξι κείμενα που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αυτοτελή διηγήματα, αλλά ταυτόχρονα έχουν εμφανή σχέση και αλληλεπίδραση μεταξύ τους ώστε να μπορούν να διαβαστούν και ως κεφάλαια μιας σπονδυλωτής νουβέλας. Τέσσερα από τα

έξι κείμενα έχουν ως τίτλο κάτι σχετικό με τα ζώα: «Γορίλας», «Καρχαρίας», «Μέδουσα» και «Το δόντι του καρχαρία». Κωδικοποιούν, έτσι, τα ανθρώπινα με βάση κατηγορίες από τα ζώα που με τη σειρά τους χαρακτηρίζουν τον εκάστοτε κεντρικό ήρωα. Και τα άλλα δύο, όμως, «Χέρια» και «Αιχμαλωσία», εντείνουν την αίσθηση έντασης, αποκλεισμού και σύγκρουσης που διατρέχει ολόκληρο το βιβλίο με επίκεντρο τη σχέση ανάμεσα στα δύο φύλλα, τι είναι ανθρώπινο και τι κτηνώδες.

Πριν από λίγα χρόνια ο «Αντίχριστος» του Λαρς Φον Τρίερ είχε προκαλέσει πολλές συζητήσεις για τον τρόπο με τον οποίο είχε αντιμετωπίσει τον οποίο είχε αντιμετωπίσει ανάλογα ζητήματα. Οι δυο ήρωες της ταινίας διαχειρίστηκαν μια μεταφορική και μια κυριολεκτική πτώση, αυτή του παιδιού τους από το μπαλκόνι της πολυκατοικίας, τιμωρητικά

λειτουργώντας με απάνθρωπο τρόπο ο ένας στον άλλον. Η εκ περιτροπής δαιμονοποίηση του άνδρα και της γυναίκας στη σχέση, με αναγωγές στη σεξουαλική επιθυμία και τη σχέση των γονιών με τα παιδιά, άνοιξε συζητήσεις, προκάλεσε κάποιες φορές αποστροφή και σοκ, συνολικά, όμως, συγκλόνησε το κοινό με την εικόνα και το περιεχόμενό της.

Τηρουμένων των αναλογιών, αυτή είναι η βάση πάνω στην οποία «πατάει» και το «Δόντι του καρχαρία» της Ελενας Ακανθιάς. Έχοντας διαφορετική αφετηρία, στρέφεται επίσης προς τις βίαιες, καταστροφικές σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα. Χτίζει επιδέξια μια συλλογή κειμένων με κοινή προβληματική τη βία ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα, τις αναζητήσεις γύρω από την ταυτότητα, την καταπίεση και τον φόβο των δικών σου ανθρώπων. Εκεί που συγκλίνει

το βιβλίο της Ακανθιάς με το αριστούργημα του Τρίερ είναι στο συμπέρασμα που πολλοί επιλέγουν να αγνοούν: κάθε είδος βίας, μίσους και καταπίεσης, ενώ μπορεί να έχει διαφορετικές αιτίες και αφετηρίες, καταλήγει να είναι μια πράξη μισάνθρωπη.

Οστινάτο μνήμης

► Του **ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΑΣΜΑΤΖΙΑΗ**

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ της Μαρίας Ευαγγέλου έχει τον τίτλο «Οστινάτο». Με τον όρο *ostinato* (από το λατινικό *obstinatus* = έμμονον) στη μουσική περιγράφεται η συνεχής επάνοδος ενός μοτίβου μέσα στη σύνθεση, διαβάζουμε στο οπισθόφυλλο του βιβλίου.

Το αφηγηματικό πλαίσιο αφορά την επιστροφή της Ανας στο σπίτι της γιαγιάς της στην Ξάνθη. Η επιστροφή στην πατρίδα λειτουργεί σαν αναίρεση κάθε οριστικότητας, αποκαλύπτοντας τη σχετικότητα του χρόνου. Οι μήμες ανακαλούνται μέσα από την παλιότητα των πραγμάτων τα οποία κάποτε ήταν οικεία. Όπως η παλιά κατοικία του δασκάλου της μουσικής, του Μάριου, που αρκεί για να περιβάλει την Ανα μ' ένα μεθυστικό χαρμάνι λέξεων, φράσεων, μελωδιών, μουσικών όρων, μυρωδιών και μνημών, όχι μόνο δικών της αλλά και του δασκάλου της. Του δασκάλου της, Οθωμανού υπηκόου, που γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1907 και «κουβάλησε τζίκια αιώνων ιστορία αγωνιζόμενος να μη χάσει απ' τα μάτια του τη δική του ιστορία». Επίπονη η προσπάθεια να κωρέσει η μνήμη του συλλογικού στο ατομικό. Γι' αυτό ο Μάριος επανέρχεται με το «μέμνησο», με το «είσαι ό,τι θυμάσαι», και ανακτά μια μνήμη διαφορετική απ' αυτή που ελέγχει στον ξύπνο του, «μία μνήμη που πλάθουν σκιές λέξεων, караβάνια από σκιές...».

Η Ευαγγέλου δημιουργεί μια αφήγηση από πρωτογενή υλικά μουσικής. Ανάμεσα στις γραμμές του πενταγράμμου κρέμονται θρυμματισμένες μήμες. Ανάμεσα στις παύσεις και στον χρόνο των «αργών» και «ολόκληρων» διαστημά-

των εγκιβωτίζεται ο χρόνος της Ιστορίας, από τους Βαλκανικούς Πολέμους και τη βουλγαρική κατοχή ως την επιστροφή του '74.

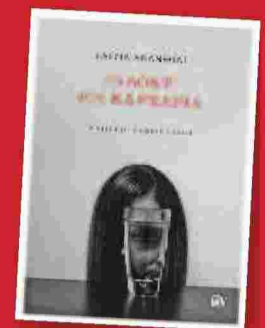
Η Ανα («το γράμμα που έλειπε και μπάταρε τ' όνομά σου») ταξιδεύει ακατάπαυστα μνημονικά στις λέξεις και στις νότες: από την παρτιτούρα του tempo di tango στα χαϊκού του Σεφέρη και στο ποιητικό του προσωπείο, αυτό του Στράτη Θαλασσινού. Όπως ο ποιητής χρησιμοποίησε το ποιητικό του alter ego για να αποδώσει τη θλίψη της νοσταλγίας και την αναζήτηση μιας προσωπικής ταυτότητας στο πέρασμα της ιστορίας, έτσι και η Ανα χρησιμοποιεί τον δάσκαλο της μουσικής και τις αναμνήσεις του για να αποδώσει το φάσμα της μνήμης και των χασμάτων της, μέσα από μια αφηγηματική οδύσσεια.

Σ' αυτή την οδύσσεια χρειάζεται να «σκάψει» κανείς, να θρυμματίσει με μια λεπτή μπακέτα τις λέξεις για να βρει άλλες λέξεις, καθώς «μία λέξη είναι ιστορία». Είναι και χρόνος θα συμπλήρωνα εγώ. Εντός του επανέρχονται εμμονικά τα ακατέργαστα κομμάτια μνήμης σαν *ostinato*. Με αυτά ίσως εφευρίσκειται ο εαυτός, όπως ο Στραβίνσκι δήλωνε ότι είναι εφευρέτης μουσικής.

Η μνήμη του μυαλού και του σώματος

► Της **ΜΑΡΙΑΣ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ**

Η ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ είναι μαθηματικός. Δεν εξέπληξε λοιπόν καθόλου ούτε ο τίτλος της ποιητικής της συλλογής με τη μαθηματική υπόθεση *Εστω ότι...*, ούτε το τωρινό, δεύτερο βιβλίο της με διηγήματα *Υπό μηδενική γωνία*. Είκοσι ένα, άνισα σε έκταση και ποιότητα διηγήματα βιομαθηματικής μυθοπλασίας συγκροτούν αυτό το πρώτο πεζογραφικό βιβλίο της. «Υπό Μηδενική γωνία είναι το βλέμμα των χαρακτήρων», το οποίο ενστερνίζεται και η συγγραφέας. Είναι «η γωνία του πένθους, της αλληγορίας», μας

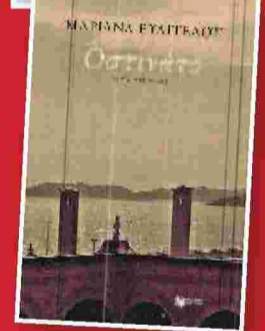

ΕΛΕΝΑ ΑΚΑΝΘΙΑΣ

«Το δόντι του καρχαρία»

Γαβριηλίδης

Σελ. 85

ΜΑΡΙΑΝΑ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

«Οστινάτο»

Μυθιστόρημα

Πατάκης, 2017

Σελ. 156

πληροφορεί το οπισθόφυλλο. Ο τραυματικός θάνατος του αδελφού που κινεί όλα τα νήματα. Ο δικασμός σκέψης και πράξης, ο διασταγμός ζωής και θανάτου. Καφκική ατμόσφαιρα υπαρξιακής αβεβαιότητας ανιχνεύεται χωρίς δυσκολία.

Ο χώρος στον οποίο εκτυλίσσονται οι ιστορίες της βρίσκεται κάπου στην επαρχία, αλλά και στην πόλη και κάποτε στο φανταστικό. Οι ήρωές της είναι άνθρωποι αποκαμωμένοι, μοναχικοί, παραλογισμέ-

Πεζογραφικές φωνές

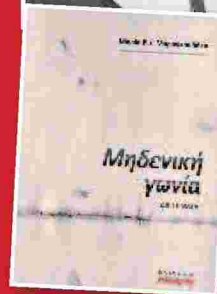

ΧΑΡΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

νοι, έγκλειστοι. Ανθρωποι που μονολογούν ή φαντασιώνονται παρόντες τους πεθαμένους. Ανθρωποι που παλεύουν με τη σκιά τους ή συνοπάρχουν αρμονικά με αυτήν.

Η μνήμη παίζει πρωτεύοντα ρόλο στη γραφή της Μαραγκουδάκη. Η μνήμη όχι μόνον του μυαλού αλλά και του σώματος, κυρίως αυτή. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο χειρίζεται τη μνήμη και προβάλλει την ανάμνηση, αλλά και ο έλεγχος που ασκεί στο υλικό της η συγγραφέας.

Από τα σχήματα λόγου ο κύκλος και η επανάληψη λέξεων, φράσεων και νοημάτων με τα ίδια ακριβώς λόγια ή λίγο τροποποιημένα, από το πρώτο κιόλας διήγημα «Πηγάδι άπατο», αλλά και σε πολλά από τα άλλα, λειτουργεί ως συνδετικό υλικό στον αφηγηματικό ιστό. Στο εξαιρετικό «Πάντα κόνις», η φράση «από τη ζωή που έζησα θυμάμαι» ανακυκλώνεται διαρκώς μέσα στην αφηγηματική αφήγηση και αλλάζει στην πορεία με την αρνητική αντίστοιχη της «Στη ζωή που δεν έζησα θυμάμαι». Ο συγγραφέας-αφηγητής ψάχνει να βρει τη φωνή του σε όσα έζησε και σε όσα δεν έζησε. Εύκολα διακρίνει ο αναγνώστης τα εσωτερικά κοιτάσματα και την αγωνία της γραφής. Με λιγότερη, κατά τη γνώμη μου, επιτυχία ο λόγος της Μαραγκουδάκη κινείται στην αλληγορία: «Τρεις μι-

ΜΑΡΙΑ
ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ**«Μηδενική γωνία»**

Διηγήματα

Εύμαρος, 2017

Σελ. 104

σοκαμένες λαμπάδες», «Χορός των δακτύλων», «Η πορτοκαλί κορδέλα».

Αδιόρατο χιούμορ που σχεδόν δεν αναγνωρίζεται. Συγκρατημένη αλλά δραστική ηδυπάθεια «μεταξύ συστολής και ερεθισμού», είτε σε έντονα ρεαλιστικές περιγραφές είτε σε υπαινικτικές. Συχνοί ποιητικοί ανασασμοί διαπερνούν την αφήγηση.

Πολλές φορές το νόημα προκύπτει από τις εμμονές ή τα φετίχ του συγγραφέα. Στη Μαραγκουδάκη θα εντοπίζαμε: Εμμονή με τους αριθμούς και τα δάχτυλα ή τα χέρια συνολικά, τις φούστες, τις κορδέλες, τα σπυράκια της ακμής, την ασυμμετρία, την ασυνέχεια, την αδελφική αγάπη, τον θάνατο, τον πατέρα, τις σκιές, τα όνειρα που μπερδεύονται με την πραγματικότητα. Ηχοι ακούγονται συχνά, ήχοι ρυθμικοί, από κομπρεσέρ, βροχής, από πουλιά ή από κλαδιά που τρίζουν. Ένα άλλο θέμα που την απασχολεί είναι η ενηλικίωση, από διάφορες οπτικές γωνίες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το τέλος, σε όλα τα διηγήματα, που άλλοτε κλείνει ομαλά ή απροσδόκητα την ιστορία και άλλοτε αφήνεται στον αναγνώστη να το αποκωδικοποιήσει. Γενικώς η συγγραφέας πετυχαίνει να δημιουργεί σασπένς.

